

Vận dụng phương pháp tính giá dựa trên cơ sở hoạt động tại các doanh nghiệp chế biến thủy sản trên địa bàn tỉnh Bạc Liêu

Tăng Thành Phước
Khoa Kinh tế, Trường Đại học Bạc Liêu

Bài báo nghiên cứu việc áp dụng phương pháp ABC (Activity Based Costing) để tính giá tại các doanh nghiệp chế biến thủy sản trên địa bàn tỉnh Bạc Liêu. Trong bài nghiên cứu, tác giả đã phân tích thực trạng phân bổ chi phí dùng để tính giá thành nhằm đánh giá chính xác nguồn lực sử dụng, qua đó doanh nghiệp quản lý chi phí một cách hiệu quả. Ngoài ra, nghiên cứu cũng đề xuất giải pháp sử dụng phương pháp ABC để tính giá thành cho doanh nghiệp nhằm giúp doanh nghiệp nâng cao lợi thế cạnh tranh về chi phí trong giai đoạn hiện nay.

1. Giới thiệu về phương pháp ABC

Hiện nay, những doanh nghiệp sản xuất đang phải đối mặt với sự cạnh tranh ngày càng tăng trên một thị trường với xu hướng toàn cầu. Do đó, họ phải thích ứng nhanh và sản xuất ra những sản phẩm với chi phí thấp đồng thời phải có chất lượng. Để ra được những quyết định chính xác, những nhà quản lý phải có những thông tin về chi phí đầy đủ, chính xác và được cập nhật. Hệ thống tính chi phí truyền thống có xu hướng làm cho việc tính toán chi phí sản phẩm không được chính xác và dẫn đến những quyết định chiến lược không phù hợp.

Một phương pháp tính chi phí mới được thiết kế nhằm khắc phục các nhược điểm của những hệ thống tính giá thành truyền thống, đó là hệ thống tính chi phí theo hoạt động. Robin Cooper, Robert Kaplan, và H.Thomas Johnson là những người đầu tiên đưa ra phương pháp ABC. Đây là một phương pháp tính chi phí được sử dụng để tính chi phí chung vào các đối tượng tính chi phí. Những đối tượng này có thể là các sản phẩm, dịch vụ, quá trình, hoặc khách hàng... Phương pháp ABC cũng giúp cho nhà quản lý ra được những quyết định đúng tương ứng với cơ cấu sản phẩm và chiến lược cạnh tranh của doanh nghiệp mình.

Kaplan (1998), cho rằng: “Phương pháp ABC được thiết kế nhằm cung cấp một cách thức phân bổ chính xác chi phí gián tiếp và nguồn lực cho các hoạt động, quá trình kinh doanh, các sản phẩm và dịch vụ. Mục tiêu của phương pháp ABC không phải là phân bổ chi phí chung cho các sản phẩm mà mục tiêu của phương pháp ABC là đo lường và tính giá tất cả các nguồn lực sử dụng cho các hoạt động mà có thể hỗ trợ cho việc sản xuất và phân phối sản phẩm, dịch vụ đến với khách hàng”.

Maher (2006) cho rằng: “Phương pháp ABC là

công cụ quản trị dựa trên hoạt động, trước hết, chi phí được phân bổ cho các hoạt động, sau đó sẽ phân bổ cho từng sản phẩm, dịch vụ dựa trên các hoạt động mà sản phẩm hay dịch vụ đã tiêu dùng. Quản trị dựa trên hoạt động sẽ tìm kiếm sự cải tiến không ngừng. Phương pháp ABC cung cấp thông tin về hoạt động và nguồn lực cần thiết để thực hiện chúng”.

Các yếu tố cần thiết cho việc thực hiện thành công của phương pháp ABC: Nhiều tác giả cho rằng, để thực hiện thành công phương pháp tính giá ABC thì cần phải đáp ứng được các yếu tố như phải có sự hỗ trợ mạnh mẽ của các nhà quản trị kỹ cựu của doanh nghiệp, để nâng cao vai trò trong việc áp dụng phương pháp tính giá này. Phương pháp này đòi hỏi phải có sự hỗ trợ mạnh mẽ của ban quản trị doanh nghiệp vì nếu không có sự hỗ trợ mạnh mẽ từ ban quản trị này, thì những đơn vị cấp dưới vẫn cứ tiếp tục duy trì theo phương pháp tính giá cũ mà xem nhẹ việc sử dụng phương pháp ABC.

Nội dung và trình tự thực hiện phương pháp ABC:

1. Xác định các hoạt động chính
2. Tập hợp trực tiếp chi phí vào các hoạt động hoặc đối tượng chịu phí
3. Xác định nguồn phát sinh chi phí và phân bổ chi phí các nguồn lực vào các hoạt động
4. Phân bổ chi phí các hoạt động vào các đối tượng chịu phí
5. Tính giá thành từng loại sản phẩm

2. Thực trạng công tác tính giá của các doanh nghiệp chế biến thủy sản trên địa bàn tỉnh Bạc Liêu

Tỉnh Bạc Liêu có 36 doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực chế biến thủy sản. Các doanh nghiệp tập trung nhiều nhất ở thị xã Giá Rai (37,50%),

thành phố Bạc Liêu (31,25%), huyện Đông Hải (15,63%), huyện Hòa Bình 9,38%, huyện Phước Long (6,25%) và huyện Hồng Dân (3,13%). Các doanh nghiệp chế biến thủy sản được đầu tư với những thiết bị dây chuyền hiện đại, đội ngũ công nhân lành nghề và nhiều kinh nghiệm, sản phẩm đạt tiêu chuẩn An toàn vệ sinh thực phẩm HACCP-BRC, ISO 9001-2008, HALAL,... đáp ứng nhu cầu chất lượng của thị trường như: Nhật, Mỹ, Châu Âu, Úc,...

Đặc điểm tổ chức sản xuất kinh doanh:

- Quá trình sản xuất sản phẩm thủy sản đòi hỏi các điều kiện môi trường sản xuất khắc khe, theo những tiêu chuẩn nhất định về vệ sinh, không khí, độ ẩm, nguồn nước... để bảo đảm cho sản phẩm sản xuất ra không bị nhiễm khuẩn, ảnh hưởng đến sức khỏe người sử dụng nên thông thường các doanh nghiệp sản xuất thủy sản tổ chức các khu sản xuất tách biệt với khu văn phòng quản lý và xây dựng các nội quy ra - vào khu sản xuất.

- Điều kiện môi trường làm việc nhiệt độ thấp, đòi hỏi những tiêu chuẩn vệ sinh và vô trùng, vì vậy ảnh hưởng đến sức khỏe của người lao động. Ngoài ra, do tính thời vụ của sản phẩm nên có thời điểm nguyên liệu thu mua lớn, phải đưa vào chế biến ngay trong ngày không để quá thời gian quy định.

- Giá nguyên liệu thủy sản trong năm không ổn định do tính thời vụ của sản phẩm. Sự không ổn định về chi phí nguyên vật liệu đầu vào đối với các doanh nghiệp thủy sản và mức độ rủi ro cao trong quá trình thực hiện hợp đồng với khách hàng.

- Số lượng mặt hàng sản phẩm đa dạng, chu kỳ sản xuất ngắn. Trong cùng một quá trình sản xuất, cùng loại nguyên liệu có thể cho ra nhiều loại sản phẩm khác nhau với yêu cầu về chất lượng sản phẩm cũng khác nhau tùy theo đơn hàng. Do đó việc xác định chi phí cho từng loại sản phẩm cuối cùng khó tính được chính xác.

Đặc điểm tổ chức quản lý: Do các doanh nghiệp hiện nay có quy mô khác nhau nên cách thức tổ chức bộ máy quản lý cũng có nhiều nét khác nhau, tuy nhiên mô hình tổ chức quản lý chung của các doanh nghiệp này là tổ chức bộ máy quản lý theo phương thức trực tuyến chức năng, phân chia bộ máy quản lý doanh nghiệp thành các bộ phận chức năng chịu các trách nhiệm chuyên môn độc lập. Ban giám đốc thường phân chia công việc cho các phó giám đốc phụ trách từng lĩnh vực, như sản xuất, kinh doanh, kỹ thuật, chất lượng,...

Đặc điểm tổ chức bộ máy kế toán: Số lượng nhân viên kế toán khoảng từ 1 tới 10 người tùy theo quy mô của doanh nghiệp. Mỗi nhân viên kế toán có thể thực hiện một số phần hành kế toán hoặc toàn bộ, hoặc được phân công phụ trách một phần hành cụ thể. Thông thường mỗi đơn vị đều có riêng một nhân viên kế toán phụ trách phần kế toán chi tiết chi

phí sản xuất và tính giá thành sản phẩm. Hiện nay, các doanh nghiệp được tổ chức công tác kế toán theo mô hình tập trung.

Các doanh nghiệp chủ yếu sử dụng các tiêu thức phân bổ truyền thống để phân bổ các khoản chi phí để phục vụ cho việc tính giá thành sản phẩm như sản lượng, nguyên vật liệu, nhân công, ... Có 25 doanh nghiệp đang dùng tiêu thức sản lượng để phân bổ chi phí chiếm 69,44%, 7 doanh nghiệp sử dụng tiêu thức giá trị nguyên vật liệu để phân bổ chi phí chiếm 19,44%, có 2 doanh nghiệp sử dụng tiêu thức nhân công để phân bổ chi phí chiếm 5,56%, và có 2 doanh nghiệp sử dụng tiêu thức khác để phân bổ chi.

Đối với mức độ hài lòng với tiêu thức phân bổ chi phí đang sử dụng: có 22 doanh nghiệp thật sự hài lòng với tiêu thức phân bổ chi phí đang sử dụng chiếm 61,11%, có 10 doanh nghiệp hài lòng với tiêu thức phân bổ chi phí đã lựa chọn chiếm 27,78% và có 4 doanh nghiệp cho rằng tiêu thức phân bổ chi phí đang lựa chọn cần phải cải tiến thêm chiếm 11,11% trong tổng thể doanh nghiệp được khảo sát.

Về việc vận dụng phương pháp ABC tại các doanh nghiệp: Tất cả các doanh nghiệp được khảo sát đều không vận dụng phương pháp ABC vào việc phân bổ chi phí.

3. Vận dụng phương pháp tính giá dựa trên cơ sở hoạt động tại các doanh nghiệp chế biến thủy sản trên địa bàn tỉnh Bạc Liêu

Đối với nhận thức của nhà quản trị: Nhà quản trị phải thay đổi nhận thức và có thái độ khuyến khích động viên cho nhân viên, tạo điều kiện thuận lợi để thực hiện mô hình tốt nhất. Đồng thời, có cái nhìn toàn diện và tổng thể, đưa ra những lựa chọn phù hợp với năng lực và quy mô của doanh nghiệp. Nên cân nhắc trước những quyết định giữa cơ hội của sự đánh đổi giữa các dự án, hoạt động, cắt giảm các chi phí không cần thiết và các dự án, hoạt động không đem lại hiệu quả cho đơn vị mà thay vào đó là xây dựng phương pháp ABC phù hợp với cơ cấu đem lại kết quả tối ưu nhất. Ngoài ra, những nhà quản trị nên quan tâm hỗ trợ nguồn lực để triển khai phương pháp ABC, đồng thời lãnh đạo doanh nghiệp nên hỗ trợ giải quyết các xung đột giữa các bộ phận trong khi tiến hành triển khai phương pháp ABC và nghiêm túc bắt buộc các bộ phận phải tham gia triển khai. Nếu các nhà quản trị doanh nghiệp làm được những điều này sẽ tạo nên sự đồng thuận, thống nhất giữa các bộ phận và khả năng vận dụng thành công phương pháp ABC vào doanh nghiệp sẽ càng cao.

Đối với kỹ thuật vận dụng:

Doanh nghiệp nên cho các nhân viên kế toán của mình tham gia các khóa đào tạo về kỹ thuật vận dụng phương pháp ABC để hiểu rõ, hiểu sâu về quy trình cũng như các phương pháp, các bước kỹ thuật

triển khai phương pháp ABC vào doanh nghiệp. Khi đã hiểu rõ các quy trình, các bước kỹ thuật để triển khai phương pháp ABC phù hợp với điều kiện của doanh nghiệp thì khả năng vận dụng thành công phương pháp này vào doanh nghiệp sẽ rất cao. Các doanh nghiệp cần xác định đối tượng cần xác định chi phí theo phương pháp ABC, từ đó nhận diện được số lượng các hoạt động hợp lý để cung cấp thông tin thích hợp, sau đó cần phân loại và theo dõi chi phí theo phương thức phục vụ cho phương pháp ABC và cuối cùng là căn cứ vào đặc điểm hoạt động cũng như đặc điểm của chi phí phát sinh tương ứng, để lựa chọn được tiêu thức phân bổ chi phí hợp lý theo phương pháp ABC.

Ngoài ra, việc duy trì phương pháp ABC trong đơn vị cũng quan trọng. Khi được thiết lập, phương pháp này trở thành một công cụ cung cấp thông tin. Phương pháp ABC cần được nhập liệu, xử lý thông tin, in báo cáo. Đối với các đơn vị thiết lập ban đầu, phiên bản đầu tiên triển khai các đơn vị thường chưa hoàn hảo, việc xử lý thông tin còn chậm, nhập liệu nhiều, hay báo cáo chưa đáp ứng nhu cầu quản lý. Do đó, phương pháp ABC trong đơn vị cần được duy trì và nâng cấp định kỳ, các cá nhân tham gia dự án phương pháp này cần xem lại để cải tiến hệ thống về phân tích hoạt động, lựa chọn tiêu thức, mẫu báo cáo... Việc duy trì sẽ giúp doanh nghiệp cải tiến dần hệ thống nhằm cung cấp thông tin chính xác hơn và chi phí áp dụng sẽ giảm.

Đối với công tác huấn luyện đào tạo và trình độ nhân viên kế toán: Để nâng cao khả năng vận dụng thành công phương pháp ABC, doanh nghiệp nên quan tâm đến vấn đề huấn luyện, đào tạo ngay từ đầu trước khi bắt đầu triển khai phương pháp ABC. Các doanh nghiệp cần tạo điều kiện thuận lợi cho nhân viên bộ phận kế toán tham gia sinh hoạt, học tập bồi dưỡng thường xuyên và liên tục; chủ động mời các chuyên gia hoặc các giám đốc điều hành hoặc giám đốc tài chính đang áp dụng mô hình phương pháp ABC tại đơn vị của họ rất thành công đến, để trao đổi mang tính chất chuyên đề nhằm tăng tính thực tế. Bên cạnh đó, doanh nghiệp cũng nên thay đổi quá trình đào tạo phù hợp theo từng bước phát triển của phương pháp ABC. Đồng thời, nên cho nhân viên tham gia huấn luyện, đào tạo liên tục ngay cả khi doanh nghiệp đã vận dụng thành công phương pháp ABC. Ngoài ra, để triển khai nhanh phương pháp ABC mà không bị rào cản về hạn chế kỹ thuật, các doanh nghiệp có thể chủ động xây dựng kế hoạch đào tạo với chuyên đề về phương pháp này, các buổi chuyên đề cần thảo luận trước với các nhà tư vấn về tình hình thực tại của đơn vị để có chương trình đào tạo phù hợp với đơn vị.

Đối với nguồn lực thực hiện: Lãnh đạo các doanh nghiệp cần chú trọng đầu tư, cải cách triệt để trong cơ cấu tổ chức bộ máy quản lý cũng như cơ sở vật

chất phù hợp, để có thể triển khai việc vận dụng phương pháp ABC một cách hiệu quả. Theo đó, cần khuyến khích đội ngũ cán bộ nhân viên phát huy tính chủ động, sáng tạo trong công việc và cùng hỗ trợ với nhau để hoàn thành tốt nhiệm vụ được giao. Về nguồn lực tài chính để thực hiện phương pháp này, không cần quá nhiều chi phí để triển khai. Quan trọng nhất là cách tiếp cận về phương pháp để triển khai. Doanh nghiệp có thể dùng bảng tính Excel, có thể áp dụng xây dựng quy trình của phương pháp ABC đơn giản mà vẫn chính xác nhằm giảm thiểu chi phí phân tích, thu thập dữ liệu, đào tạo và tư vấn. Điều này sẽ giảm bớt lo lắng của nhà quản trị về hạn chế ngân sách triển khai. Tùy cách thức quản lý, tùy vào điều kiện sẵn có hay trình độ của các cá nhân trong phòng kế toán, các phương án triển khai sẽ khác nhau. Hơn nữa việc triển khai có thể không cần hoàn hảo ban đầu mà có thể cải tiến liên tục khi các điều kiện hỗ trợ thay đổi. Quan trọng là xây dựng thông tin hướng đến các chi phí phân bổ hợp lý cho các đối tượng sử dụng nguồn lực.

4. Kết luận

Phương pháp ABC phổ biến và được áp dụng rộng rãi ở các nước phát triển và hiện nay cũng đang được nhiều doanh nghiệp Việt Nam áp dụng. Dựa vào kết quả nghiên cứu, để các doanh nghiệp chế biến thủy sản trên địa bàn tỉnh Bạc Liêu có thể vận dụng tốt và hiệu quả phương pháp ABC thì nhà quản trị phải thay đổi nhận thức và có thái độ khuyến khích động viên cho nhân viên, tạo điều kiện thuận lợi để thực hiện mô hình tốt nhất, nắm vững kỹ thuật vận dụng phương pháp ABC vào thực tế tại doanh nghiệp, tập trung vào công tác huấn luyện, đào tạo và trình độ nhân viên kế toán và cân đối các nguồn lực hiện có của doanh nghiệp. Có như vậy thì việc vận dụng phương pháp ABC vào doanh nghiệp mới đem lại kết quả tốt./

Tài liệu tham khảo

Amir Reza Ramezani (2015). Barriers to implementing Activity Based Costing in listed companies on Tehran stock exchange. ICP Business, Economics and Finance.

Maher, M., Lanen, W., Rajan, M.. (2006), Fundamentals of Cost Accounting, McGraw-Hill Companies, Inc.

Rober S.Kaplan, Robin Cooper. (1998), Cost and Effect. Havard Business School Press.

Nguyễn Thị Mỹ Ân, Phan Thanh Huyền, Huỳnh Quang Linh. (2020), Đánh giá việc vận dụng phương pháp ABC tại các doanh nghiệp có quy mô vừa ở tỉnh Trà Vinh, Tạp chí Công Thương, Số 10.